

Beknopt Commentaar op het
Nieuwe
Testament

DEEL 3
DE GESCHRIFTEN VAN LUKAS

dr. Willem J. Ouweneel

BEKNOPT COMMENTAAR OP HET NIEUWE TESTAMENT

Deel 3, de geschriften van Lukas

dr. Willem J. Ouweneel

Copyright © 2021 Uitgeverij Gideon

Typografie: Coco Bookmedia, Amersfoort

Omslagontwerp: Arjen Niezen

Jaar van uitgave: november 2021

Uitgave: Uitgeverij Gideon, Hoornaar, Nederland

www.gideonboeken.nl

ISBN: 978-90-5999-205-4

NUR: 703 – bijbelwetenschappen

In dit commentaar wordt de Telosvertaling (TE) gevolgd.

Alle rechten voorbehouden.

Inhoudsopgave

Voorwoord 7

Algemene inleiding 9

Algemene inleiding op de Evangelien 17

Het Evangelie naar Lukas 25

De Handelingen van de Apostelen 215

Gebruikte afkortingen 367

Voorwoord

Dit deel handelt over de geschriften die door de buitenbijbelse traditie aan Lukas zijn toegeschreven: diens Evangelie en diens boek Handelingen der Apostelen. Het boek Handelingen is het rechtstreekse vervolg op het Evangelie van Lukas. Daarmee heeft Lukas ons een tweedelig werk nagelaten dat de heilsgeschiedenis beschrijft vanaf de geboorte van Johannes de Doper tot aan de verspreiding van het evangelie van Christus in Rome. Dat is vanaf ca. 5-8 vóór onze jaartelling tot ongeveer het jaar 61 óf 63 na Christus, dus pakweg een jaar of zeventig. Voor het overige zie de Inleidingen op de twee boeken.

Lukas was arts en apostolisch medewerker (zie Ko4:14; 2Tm4:11; Fm:24 en de 'wij'-teksten in Hd, vanaf 16:10 tot 28:16), maar hij was blijkbaar geen apostel (althans niet in de engere zin van het woord). Volgens buitenbijbelse bronnen was hij van huis uit zelfs geen Jood. Hij zou daarmee de enige niet-joodse bijbelschrijver zijn. Men heeft echter vermoed dat hij ook, vóórdat hij van Christus hoorde, een proseliet (jodengenoot; vgl. Mt23:15) was, dus een niet-Jood die tot het jodendom was overgegaan.

Algemene inleiding

Wie zonder enige kennis vooraf eenvoudig in de Bijbel leest, kan daardoor zeker grote zegen ontvangen. Er zijn mensen die ooit een nieuwtestamentje gevonden hebben, zijn begonnen te lezen en tot geloof gekomen zijn, zonder enige hulp van een mens (behalve de mensen die zo'n nieuwtestamentje gedrukt resp. achtergelaten hadden). Maar het kan ook anders gaan. De kamerling van Ethiopië had in Jeruzalem blijkbaar een Jesajarol aangeschaft, maar toen hij erin las, had hij er geen idee van waar de profeet het over had (Hd8:30-35). Gewoonlijk komt de hulp van anderen goed te pas, zoals in dit geval van de evangelist Filippus; soms kunnen ook geschreven commentaren helpen. Het boek dat je nu in handen hebt, is bedoeld als zo'n hulp. Het gaat niet zonder de Heilige Geest, maar Die maakt graag gebruik van mensen.

1) Inzicht in de Bijbel

Wees niet bang om toe te geven dat je sommige dingen in het Nieuwe Testament (NT) of in dit commentaar niet begrijpt! Er is geen enkele bijbelcommentator die alles in de Bijbel geheel doorgrondt. Zelfs Petrus vond sommige dingen in Paulus' brieven 'moeilijk te begrijpen' (2Pt3:16). Dus schaam je niet. Maar bedenk ook: het komt niet alleen op je verstand aan; we hebben altijd de Heilige Geest nodig: ik bij het schrijven en jij bij het lezen. Dus of je nu de Bijbel leest of een bijbelcommentaar, bid altijd om de leiding en hulp van de Heilige Geest!

Jezus zei tegen bepaalde geestelijke leiders van zijn tijd: 'U dwaalt, daar u de Schriften niet kent, noch de kracht van God' (Mt22:29). En dit waren bijbelgeleerden! Toch 'kenden' ze de Schrift niet echt, doordat zij de levendmakende en vernieuwende 'kracht van God' niet kenden. Om de Bijbel echt te leren verstaan, moet je eerst God 'kennen', en dat kan alleen door het geloof in Jezus Christus, zijn Zoon. Als je je aan Hem overgeeft als je Redder en Heer, ontvang je de Heilige Geest (Rm5:5; 8:15; Efl:13; 1Ko6:19); die zal je helpen Gods Woord te begrijpen.

Na zijn opstanding vatte de Here Jezus nog eens alles samen wat Hij zijn discipelen geleerd had: 'Hij nu zei tot hen: "Dit zijn de woorden die Ik tot u sprak toen Ik nog bij u was, dat alles moest worden vervuld wat over Mij geschreven

staat in de wet van Mozes en in de profeten en psalmen.” Toen opende Hij hun verstand, opdat zij de Schriften verstonden, en zei tot hen: “Zo staat er geschreven dat de Christus moest lijden en uit de doden opstaan op de derde dag, en in zijn naam bekering tot vergeving van zonden moest worden gepredikt aan alle volken, te beginnen bij Jeruzalem” (Lk24:44-47). In deze laatste regels heb je het NT in een notendop! En dat ga je zien als de Heer je *verstand* opent door zijn Heilige Geest.

Daarbij gebruikt de Heer een belangrijk hulpmiddel: de *leraars* van de kerk. De opgestane en verheerlijkte Heer ‘heeft sommigen gegeven als apostelen, anderen als profeten, anderen als evangelisten, anderen als herders en leraars, om de heiligen te volmaken, tot het werk van de bediening, tot de opbouw van het lichaam van Christus; totdat wij allen komen tot de eenheid van het geloof en van de kennis van de Zoon van God, tot een volwassen man, tot de maat van de volgroei van de volheid van Christus’ (Ef4:11-13; vgl. Hd13:1; 1Ko12:28). *Niemand* van ons kan de Bijbel helemaal in z’n eentje leren kennen; daarvoor hebben we onderwijs van de leraars ontvangen, zowel mondeling als schriftelijk. Christenen staan op de schouders van twintig eeuwen aan bijbelleraars. Die leraars zijn feilbaar – je moet ze kritisch lezen of aanhoren – maar tegelijk onontbeerlijk. Zelfs de grootste leraars van de kerk hebben het meeste van wat ze wisten van hun voorgangers geleerd.

2) Het Nieuwe Verbond

Wat is het ‘Nieuwe Testament’ eigenlijk precies? 2Ko3:14 gebruikt de uitdrukking ‘Oude Testament’ (OT), waarbij het duidelijk is om het heilige boek van Israël gaat: van Gn tot en met Ml. ‘Testament’ betekent hier hetzelfde als ‘verbond’ (zie Hb9:15-17 TE plus noten). Oftewel: het hart van het OT is de verbondssluiting op de berg Sinai (Ex19-24); daar werd het ‘oude’ (Sinaitische) verbond gesloten tussen God en zijn volk Israël. Maar Jr31:31-34 kondigt een ‘nieuw verbond’ aan, en zoals Hb8-9 uiteenzet, dit is het verbond dat gegrond is op het bloed van Christus. Daarom noemen we het boek waarin dit nieuwe bestel van God wordt uiteengezet, het ‘Nieuwe Testament’. Het is Gods verhaal over zijn Zoon Jezus Christus, in Wie Hij een nieuw begin met zijn oude volk Israël en met de rest van de wereld maakt op grond van Jezus’ verzoeningswerk op het kruis van Golgotha. Het NT beschrijft de betekenis van dit werk, alsmede de verkondiging van de persoon en het werk van Christus in de hele toenmalige wereld, het ontstaan van de eerste christelijke gemeenten, en ook de problemen waaraan die eerste christenen waren blootgesteld:

- 1) Vanuit het *individu* gezien gaat het vooral om deze twee vragen:
 - a) Hoe krijg ik, die van nature een zondaar ben, deel aan het heil in Christus?
 - b) Hoe leer ik als geredde zondaar te leven als volgeling van Christus?
- 2) Vanuit de *wereld* gezien gaat het vooral om deze twee vragen:
 - a) Wat gebeurt er met de goddelozen in de wereld?
 - b) Hoe loopt het uiteindelijk met de wereld als zodanig af?

Beide sets vragen hebben te maken met het *koninkrijk van God* (misschien wel het belangrijkste thema in de Bijbel):

- 1) Hoe kan een mens *individueel* het koninkrijk van God binnengaan en een trouwe en toegewijde onderdaan van Koning Jezus worden?
- 2) Hoe wordt het koninkrijk van God uiteindelijk in macht en majesteit in deze hele *wereld* definitief werkelijkheid in Jezus Christus?

3) Indeling

Christenen geloven dat het NT de geïnspireerde aanvulling op het OT is, geschreven door de apostelen (Mattheüs, Johannes, Paulus, Jakobus, Petrus) van Jezus Christus en hun apostolische medewerkers (Markus, Lukas, Judas en anderen; Het NT verwijst vaak naar 'de (Heilige) Schrift', en daarbij gaat het altijd om het OT. Maar als ik Rm16:26, 1Tm5:18 en 2Pt3:15 goed begrijp, zijn de boeken van het NT eveneens 'Heilige Schrift', eveneens geïnspireerd door de Heilige Geest (vgl. 2Tm3:16; 2Pt1:20), en daarmee uitstijgend boven alle christelijke boeken die daarna geschreven zijn.

De Joden noemen het OT *Tenach*. Dat is een kunstwoord, gemaakt van de letters *T* (*Torah*, de boeken van de Wet, dat is Gn t/m Dt), *N* (*Neviim*, de profetische boeken, bestaande uit de 'vroeg profeten' [Jz, Rt, Sm, Kn] en de 'late profeten' [Jz, Jr, Ez en Hs–Ml]) en *Ch* (lees *K*, afkorting van *Ketoevim*, de zg. 'Geschriften', d.i. Ps, Sp, Jb, Hl, Ru, Kl, Pr, Es, Dn, Ea, Ne, 1,2Kr). Jezus zelf geeft een soortgelijke indeling (zie boven, Lk24:44): 'de wet van Mozes, de profeten en de psalmen' (Ps is het eerste en grootste boek van de *Ketoevim*).

Men heeft deze driedeling wel eens willen vergelijken met die van het NT:

- (a) De Evangelien (Mt–Jh) vormen als het ware de *Torah* van het NT, het fundament waarop de hele rest van het NT gebouwd is (zoals kern van de Torah

de verlossing uit Egypte is, zo is de kern van de Evangelieën het verlossingswerk van Christus).

- (b) Paulus duidt in Rm16:26 (als ik het goed lees) zijn eigen NT brieven aan als ‘profetische Schriften’ (Rm–Fm); daarmee komt dit gedeelte van het NT mét Op (dat ook een briefvorm heeft; zie de Inl. Op) en de resterende brieven, Hb–Jd, overeen met de *Neviim* in het OT (zie de Inleiding tot de Brieven van Paulus).
- (c) Er is eigenlijk geen afdeling die overeenkomt met de *Ketoevim* van het OT; zoals Jz met de Torah de Hexateuch (‘zes boeken’) vormt, zo vormt Hd de essentiële aanvulling op de Evangelieën door de eerste ontwikkelingen na de opstanding van Christus te beschrijven.

Men kan het ook zo formuleren:

- a) wat *verkondigd* moet worden: persoon en werk van Christus (Mt–Jh),
- b) de *verkondiging* zelf: Hd,
- c) de praktische *uitwerking* en *toepassing* van de verkondiging: Rm–Op.

Bedenk trouwens dat je het NT nooit kunt begrijpen zonder het OT:

- a) Jezus was (en is) de Messias (Gezalfde [Koning]) van Israël en kwam om de beloften van God aan Israël te vervullen; dat kun je nooit begrijpen zonder het OT.
- b) Het NT is vol van de verkondiging en verwerkelijking van het koninkrijk van God; ook dat is niet goed te begrijpen zonder de profetieën van het OT.
- c) Vooral Hb maakt duidelijk dat het verzoeningswerk van Christus niet goed te begrijpen is zonder kennis van de zoenoffers die God heeft ingesteld in het OT.

Het NT legt zelf uitvoerig de verbinding met het OT door o.a. de geslachtsregisters van Mt1 en Lk3 en de verwijzing naar honderden OT passages, vooral in Mt; Op is bijna helemaal een aaneenschakeling van directe of indirecte OT citaten. Het is wel eens zo uitgedrukt: voor Jezus en de apostelen was het OT ‘de’ Heilige Schrift – het NT is het geïnspireerde apostolische commentaar daarop. Samen vormen ze nu de Heilige Schrift in ruimere zin.

4) Een andere indeling

Jezus heeft aan het eind van zijn aardse leven aangekondigd dat Hij na zijn terugkeer tot de Vader de Heilige Geest zou zenden. Die zou drie dingen doen:

1. ‘... de Voorspraak, de Heilige Geest, die de Vader zal zenden in mijn naam, Die zal u alles leren en u in herinnering brengen alles wat Ik u heb gezegd’ (Jh14:26). Dit vinden we terug in de vier *Evangelieën* (Mt t/m Jh). Ze vertellen over het leven en sterven van Jezus Christus, Gods Zoon, en over zijn opstanding en hemelvaart, en beschrijven ook wat Jezus op aarde heeft onderwezen.
2. ‘Wanneer de Voorspraak is gekomen, die Ik u zal zenden van de Vader, de Geest van de waarheid die van de Vader uitgaat, zal Die van Mij getuigen. En u zult ook getuigen, omdat u van het begin af bij Mij bent’ (Jh15:26). Dit vinden we terug in het boek *Handelingen der Apostelen* (Hd). Het vertelt over het ontstaan en de vroege verbreiding van de christelijke Gemeente of Kerk, vooral door de dienst van de apostelen Petrus en Paulus.
3. ‘Wanneer Hij is gekomen, de Geest van de waarheid, zal Hij u in de hele waarheid leiden’ (Jh16:13a). Dit vinden we terug in de *brieven* van Paulus (Rm t/m Fm; ook Hb?). Ze vertellen ons wat het christelijk evangelie precies inhoudt, en ook wat de Gemeente is en hoe zij functioneert. Ze leggen ons ook de beginselen van de christelijke levenswandel uit. Daarnaast zijn er de (even belangrijke) brieven van andere auteurs: (Hb?), Jk, 1,2Pt, 1-3Jh, Jd. Ze vertellen ons eveneens over de beginselen van de christelijke levenswandel.
4. ‘... en de toekomstige dingen zal Hij u verkondigen’ (Jh16:13b). Die vinden we vooral terug in het boek *Openbaring* van Johannes (Op).

5) Schrijvers

Het NT is geschreven door:

- a) apostelen: Mattheüs (Mt), Johannes (Jh, 1-3Jh, Op), Paulus (Rm–Fm), Jakobus (Jk; vgl. Gl1:19), Petrus (1,2Pt);
- b) apostolische medewerkers: Markus (Mk), Lukas (Lk, Hd), Judas (Jd), maar ook Sósthenees (1Ko1:1), Timotheüs (2Ko1:1; Fp1:1; Ko1:1; 1Th1:1; 2Th1:1), Silvánus (1Th1:1; 2Th1:1);
- c) anonieme schrijvers (Hb; maar in feite zijn de vier Evangelieën en 1-3Jh ook allemaal anoniem; via de traditie kennen we de schrijvers ervan, maar niet van Hb).

Zie over de schrijvers meer in de Inleidingen op de verschillende NT Boeken.

6) Dit boek

Het boek dat je in handen hebt, is een *beknopt* commentaar. Dat heeft als nadeel dat op talloze bijzonderheden (finesses in de grondtekst, alternatieve verklaringsmogelijkheden) niet of nauwelijks wordt ingegaan en een stevige onderbouwing van de gekozen uitleg, verwijzingen naar andere uitleggers en naar de vroegchristelijke literatuur, enzovoort, nauwelijks worden gegeven. Maar het heeft als voordeel dat je je veel meer richt op de grote lijnen in elk NT boek, en in het NT als geheel. Dat is in elk geval wel mijn bedoeling.

Ik ga steeds uit van de nieuwste versie van de zogenoemde Telosvertaling (TE). Aan de laatste edities van deze TE heb ik ook zelf mogen meewerken, zodat ik de inleidingen en voetnoten met anderen tot mijn eigen geestelijk eigendom mag rekenen. Maar dit commentaar kan evengoed gebruikt worden naast andere vertalingen, zoals de NBG-vertaling (1951), de (Herziene) Statenvertaling, de Nieuwe Bijbelvertaling, de Willibrordvertaling, de Groot Nieuws Bijbel en dergelijke. Alleen moeten gebruikers van de (H)SV er wel op letten dat ik van een iets andere grondtekst uitga dan de (H)SV doet: ik gebruik, zoals nagenoeg alle hedendaagse vertalingen van het Nieuw Testament de zogenoemde Nestle-Aland-teksteditie van de United Bible Societies. Maar gelukkig levert dat voor de uitleg heel weinig verschillen op, en zeker geen verschillen van enig theologisch belang.

Je zult zien dat ik bijna elk NT boek in een aantal gedeelten heb opgedeeld, die steeds ongeveer op dezelfde wijze zijn onderverdeeld: eerst wordt, zo nodig, een nadere *indeling* van het bijbelgedeelte gegeven. Vervolgens wordt de uitleg gegeven in een eenvoudige, schematische, sterk puntsgewijze vorm. Voor een dieper gaande bestudering van de tekst moet ik je naar andere bijbelcommentaren verwijzen. Onderaan geef ik een lijst van NT commentaren die anderen en ikzelf geschreven hebben.

7) En nu aan het werk!

Om te beginnen vraag ik je, als je een TE hebt, het 'Voorwoord' en de 'Inleiding tot het Nieuwe Testament' in TE aandachtig te lezen. Bekijk ook de inleidingen met name over 'Joodse partijen', 'Overzicht van het leven van Christus' en 'Tijdtafel van het NT'. Als je daarmee klaar bent, ben je goed voorbereid om aan de slag te gaan met dit bijbelcommentaar. Ik wens je bij het lezen ervan net zoveel vreugde toe als ik gehad heb bij het schrijven ervan!

Willem J. Ouweneel
Loerik (bij Houten), voorjaar 2020

Enkele veeldelige NT commentaarreeksen in het Nederlands

- Aalders, G.Ch. e.a., *Korte verklaring der Heilige Schrift*. Kampen: Kok.
- Brink, G. van den, Bette, H., Paul, M.-J., Zwiep, A. (red.), *Studiebijbel Nieuwe Testament*. Doorn: Centrum voor Bijbelonderzoek.
- Bruggen, J. van (red.), *Commentaar op het Nieuwe Testament*. Kampen: Kok.
- Greijdanus, S. & Grosheide, F.W. (red.) *Commentaar op het Nieuwe Testament*. Kampen: Kok.

Enkele veeldelige NT commentaarreeksen in het Engels

- Baker Exegetical Commentary on the New Testament*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Bruce, F.F. (ed.) *The International Commentary on the New Testament*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Gaebelein, F.E. (ed.) *The Expositor's Bible Commentary*. Grand Rapids: Zondervan.
- Word Biblical Commentary*. Waco, TX: Word.

Eerder door mijzelf geschreven NT commentaren (sommige in het Duits)

- De brief van Paulus aan Titus*. Winschoten: Uit het Woord der Waarheid z.j. [ca. 1971].
- De brieven van Paulus aan de Filippiërs en Kolossers*. Winschoten: Uit het Woord der Waarheid 1973 (ook in het Duits).
- Die Herrlichkeit des Herrn Jesus in den vier Evangelien*. Neustadt: Ernst Paulus Verlag 1980.
- Glaube und Werke: Eine Auslegung des Jakobusbriefes*. Schwelm: Heijkoop Verlag 1981.
- Wij zien Jezus: Bijbelstudies over de brief aan de Hebreëën*, deel 1-2. Vaassen: Medema 1982 (ook in het Duits en Frans).
- De Openbaring van Jezus Christus: Bijbelstudies over het boek Openbaring*, deel 1-2. Vaassen: Medema 1988/90 (ook in het Duits).
- De vrijheid van de Geest: Bijbelstudies bij de Brief van Paulus aan de Galaten*. Vaassen: Medema 1997 (ook in het Duits).
- De Christus van God: Ontwerp van een christologie*. Vaassen: Medema 2007, hoofdstuk 13 en 14.

Een selectie van geluidsopnamen van bijbellezingen

Te vinden op

www.groeieningeloof.nl

<https://vergadering.nu/downloads-op-bijbelboek.htm>

Mt: 23 lezingen 1983

Mk: 6 lezingen 2002-2003 (15 lezingen Duits)

Lk: 25 lezingen 1979

Jh: 24 lezingen 2000-2002

Hd: 23 lezingen 1985-1987

Rm: 16 lezingen 2003-2005

1Ko: 16 lezingen 2005-2007

2Ko: 8 lezingen 2007-2008

Gl: 5 lezingen 2004-2005

Ef: 24 lezingen 1982 (?)

Fp: 4 lezingen 2004-2005

Ko: 4 lezingen 2004-2005

1Ts: 4 lezingen 1981

2Ts: 3 lezingen 1983

1Tm: 4 lezingen 2009

2Tm: 4 lezingen 2009 (?)

Tt: 2 lezingen 2009

Fm: 1 lezing 2009

Hb: 6 lezingen 1983 (?) (11 lezingen Duits)

Jk: 4 lezingen 1983 (Duits)

1Pt: 5 lezingen 2008-2009

2Pt: 3 lezingen 2008-2009

1,2,3Jh: 8 lezingen 2009-2010

Jd: 1 lezing 1980 (?)

Op: 6 lezingen 1999 (12 lezingen Duits)

Algemene inleiding op de Evangelien

Het NT opent met vier portretten van de Here Jezus Christus. Zijn persoon en zijn werk zijn te groot om in één Evangelie beschreven te worden. Het NT omvat 27 bijbelboeken, maar samen vormen de vier Evangelien al zo'n 45% van het Nieuwe Testament. In dit vierdelige commentaar op het Nieuwe Testament zijn de vier Evangelien over drie delen verdeeld. In dit deel behandelen we het Evangelie van Lukas.

1) De plaats en waardigheid van Jezus Christus

Mt opent met de woorden: 'Geslachtsregister van Jezus Christus, zoon van David, zoon van Abraham' (1:1). In het vervolg komt naar voren wie in eerste instantie de zoon van Abraham is, namelijk Izaäk (vs2), en de zoon van David, namelijk Salomo (vs6). In beide voorbeelden van vader-zoonschap gaat het om een liefdesrelatie: 'Neem toch uw zoon, uw enige, die u liefhebt, Izak [oftewel Izaäk], ga naar het land Moria, en offer hem daar als brandoffer op een van de bergen die Ik u noemen zal' (Gn22:2). Hier is Izaäk de geliefde zoon van de vader, die zelfs door zijn vader geofferd wordt (vgl. Rm8:32). In 2Sm12:24v. lezen we van Salomo: 'De HEERE had hem lief, en zond een [boodschap] door de dienst van de profeet Nathan en noemde zijn naam Jedid-Jah [= geliefde van JHWH], omwille van de HEERE.' Dus zowel als zoon van Abraham alsook als zoon van David is Jezus de geliefde van de Vader.

Juist in *Mt* horen we dan ook driemaal dit liefdeswoord van de Vader: 'Deze is mijn geliefde Zoon, in wie Ik welbehagen heb gevonden' (3:17); 'Zie, mijn knecht die Ik heb verkoren, mijn geliefde in wie mijn ziel welbehagen gevonden heeft! Ik zal mijn Geest op Hem leggen, en oordeel zal Hij de volken verkondigen' (12:18); 'Deze is mijn geliefde Zoon, in Wie Ik welbehagen gevonden heb, hoort Hem' (17:5).

Mk, waarin Jezus toch het nederigst wordt voorgesteld, opent met de woorden: ‘Begin van het evangelie van Jezus Christus, de Zoon van God’ (1:1). Al ontbreken de laatste vier woorden in sommige belangrijke handschriften, het volgende vers is opmerkelijk genoeg (vs2v.; citaten uit *Ml*3:1; *Js*40:3): ‘Zie, Ik zend mijn bode voor U uit, die uw weg zal bereiden; stem van een roepende in de woestijn: “Bereidt de weg van de Heer, maakt zijn paden recht”’; ‘U’ en ‘de Heer’ verwijzen naar *JHWH*, maar worden hier toegepast op Jezus. Verder is het in *Mk* maar niet een zaak van wat zijn eigen volgelingen over Jezus beweren: de Vader (1:11; 9:7) én de demonen (3:11; 5:7) én Jezus zelf (13:32; 14:61v.; vgl. 12:6) én de centurio bij het kruis (15:39) duiden Hem aan als de Zoon van God.

In *Lk*1:32,35 is het de engel Gabriël die betuigt: ‘[Jezus] zal groot zijn en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd (...) De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen; daarom ook zal dat Heilige dat geboren zal worden, Gods Zoon worden genoemd.’ Daarnaast horen we het getuigenis van de Vader (3:22; 9:35) en van de demonen (4:41; 8:28). Net als in *Mt*11:27 horen we hier dit opmerkelijke woord: ‘Alles is Mij overgegeven door mijn Vader, en niemand weet wie de Zoon is dan de Vader, en wie de Vader is dan de Zoon, en hij aan wie de Zoon Hem wil openbaren’ (10:22). Zijn rechters vroegen Hem: ‘Bent U dan de Zoon van God?’ En Jezus antwoordde, iets omfloerst maar toch bevestigend: ‘U zegt dat Ik het ben’ (22:70). In alle opzichten was Jezus’ leer zo nieuw dat zij niet in te passen was in de bestaande godsdienstige opvattingen; zie *Lk*5:36-39.

Jh presenteert Jezus als Zoon van de Vader niet slechts in een algemene metaforische zin als Schepper, Verzorger en Verlosser (zoals in het geval van Israël; zie bijv. *Js*63:16; 64:8; *Ml*2:10), maar in eigenlijke zin: Hij is de (opgestane) Zoon van de *eeuwige* Vader. Hoewel God in bepaalde joodse gebeden als ‘Vader’ (bijv. *Avinoe*, ‘onze Vader’) wordt aangesproken, is het Vaderschap van God zoals Jezus het geopenbaard heeft, in het OT volstrekt onbekend. De Vader is hier primair de eeuwige Vader van de eeuwige Zoon. Wie deze Zoon als zijn of haar nieuwe leven heeft ontvangen, mag diens *eeuwige* Vader nu zijn *eigen* Vader noemen (16:27; 17:6,26; 20:17): ‘wie de Zoon heeft, heeft het leven’ (1*Jh*5:12). In deze hoedanigheid heeft de Jood die Jezus niet beleden heeft, de Vader nooit gekend (vgl. 1:5,10v.).

2) Ambtelijke en persoonlijke heerlijkheden van Christus

We kunnen de Evangelieën als volgt onderscheiden:

- 1) Er zijn twee *ambtelijke* Evangelieën, waarin Jezus vooral in de waardigheid van zijn ambt wordt voorgesteld:
 - a) in Mt als de *Koning*, de sinds lang beloofde en verwachte *Messias* van Israëel, de zoon van David;
 - b) in Mk als de lijdende *Dienstknecht* (Jh4:2:1).

- 2) De andere twee zijn *persoonlijke* heerlijkheden, omdat daarin de nadruk ligt op de persoon van Jezus:
 - a) in Lk, waar zoveel nadruk op de menselijke afkomst van Jezus wordt gelegd, op de *Zoon des mensen*, die de genade en barmhartigheid van God aan zondige mensen komt brengen;
 - b) in Jh op de vleesgeworden *Zoon van God*, die uit de hemel is neergedaald om de mensen het eeuwige leven te brengen.

We kunnen eventueel ook *drie* 'ambtelijke' Evangelieën onderscheiden; zo heeft, naast Mt en Mk, ook Lk mede een ambtelijk, en wel een *priesterlijk* karakter vanwege met name de priesterlijke omraming: Lk begint met een stomme priester in de tempel en eindigt met juichende aanbidders in diezelfde tempel. Daartussendoor vinden we Jezus die in de tempel opgedragen wordt (Lk2:27; vgl. 37) en er als twaalfjarige jongen een bezoek brengt (vs42,46). We vinden een echte tempelgelijkenis in Lk18:10-14 en tempelonderwijs in 19:47; 21:37; 22:53, en in feite in heel Lk20v. De priesterlijke functie van Jezus in Lk blijkt ook uit de veelvuldige verwijzingen naar zijn gebedsleven (3:21; 5:16; 6:12; 9:18,28v.; 11:1; 22:32,41-45; 23:34,46) – vooral op momenten waar Mt en Mk niet van zijn gebeden reppen – waarbij we mogen aannemen dat veel van deze gebeden *voorbede* waren (zie bijv. Lk6:12-16). Ook zijn eerste kruiswoord was voorbede (23:34).

Daarmee komen de drie synoptische Evangelieën overeen met de drie ambten van het Christus:

- a) het *koninklijke* ambt (ook zijn volgelingen zullen als koningen heersen: 2Tm2:12; Op20:4,6),
- b) het *profetische* ambt (ook zijn volgelingen hebben een profetisch karakter: 1Ko14:24),
- c) het *priesterlijke* ambt (ook zijn volgelingen zijn priester: 1Pt2:5,9; Op1:6; 5:10; 20:6).

Des te opvallender is de unieke positie van Jh, omdat daarin de persoonlijke heerlijkheid van Christus zozeer op de voorgrond staat: als het Woord (de Logos), als de eniggeboren Zoon, gelijk aan de Vader, als Degene die in eigen persoon het ware Leven en het ware Licht is, ja, de verpersoonlijking van de eeuwige Liefde van God.

3) Verschillende Heer, verschillende lezers

Het is als het ware een ‘verschillende’ Heer die de mens in de vier Evangelien ontmoet:

- a) In *Mt* ontmoet hij een Koning, die niet alleen alle macht heeft, maar die het waard is nagevolgd en bemind te worden, ja, voor wie men graag nieuwe onderdanen werft.
- b) In *Mk* ontmoet hij een strijdende Dienstknecht van God, die hém bedient, maar die hem leert zelf een strijdende dienstknecht van God te worden, in het voetspoor van en door de kracht van de Heer, om net als Hij de geestelijke machten der duisternis tegemoet te treden.
- c) In *Lk* ontmoet hij een Mens in wie de hele barmhartigheid van God naar hem toe komt, die hem reinigt en heelt, en hem vervolgens de wereld in zendt om diezelfde barmhartigheid ook aan anderen te prediken.
- d) In *Jh* ontmoet hij een Mens die niemand minder dan het vleesgeworden Woord is, het Woord dat bij God was, en Zelf God was, en in wie het eeuwige leven tot hem is neergedaald, maar Zich vervolgens als zodanig ‘meedeelt’ aan de gelovige: wie in Hem gelooft, heeft *Hem* als het eeuwige leven (vgl. 1Jh5:20).

Deze verschillen hangen uiteraard direct samen met de vier heel verschillende groepen lezers die de evangelisten op het oog hebben:

- a) In *Mt* is dat *Israël*, om het aan de hand van het OT te tonen dat Jezus zijn Messias is, en ook waarom Israël (tijdelijk) terzijdegesteld is, en hoe en waarom het heil nu tot de volkenwereld komt, maar ook hoe Israël uiteindelijk hersteld wordt.
- b) In *Mk* zijn dat de *Romeinen* (als we inderdaad mogen aannemen dat Markus de tolk van Petrus in Rome was), om te tonen hoe in Christus (en zijn volgelingen) de macht van God vanuit Jeruzalem naar Rome gekomen is, het machtscentrum van de toenmalige wereld.
- c) In *Lk* zijn dat de *Grieken*, d.i. de Hellenistische wereld van die tijd, tot wie het universele heil van God komt. De ‘heidense’ arts Lukas wordt gebruikt

- om duidelijk te maken dat Gods barmhartigheid er niet alleen is voor Israël, maar ook voor de hele heidenwereld.
- d) In Jh is dat de *wereld* (Gr. *kosmos*): het eeuwige leven (het leven van de hemel) is in de persoon van het vleesgeworden Woord in deze wereld neergedaald om allen in die wereld aan te raken die er open voor staan.

4) De gebruikte instrumenten

God heeft de schrijvers van de Evangelieën niet zomaar willekeurig uitgekozen:

1) *Negatieve kwalificaties*

- a) *Mattheüs* was oorspronkelijk een 'tollenaar', dat is een belastinginner die heulde met de Romeinse bezetters en zich ten koste van Israël verrijkte. – Juist hij is, als hij eenmaal bekeerd is (Mt9:9-13), door de Heilige Geest gebruikt om de bevrijding en heerlijke toekomst van Israël in het licht te stellen.
- b) *Markus* was een dienaar van Paulus en Barnabas, die echter al spoedig in zijn bediening faalde (Hd13:5,13; vgl. 15:36-39), maar uiteindelijk toch een trouwe dienstknecht werd (Ko4:10; 2Tm4:11; Fm:24; 1Pt5:13). – Juist hij is door de Heilige Geest gebruikt om Christus te schilderen als de ware en getrouwe Dienstknecht van God.

2) *Positieve kwalificaties*

- c) *Lukas* wordt door Paulus 'de geliefde arts' genoemd (Ko4:14), en artsen staan in het algemeen bekend om hun deernis met en zorg voor de zieken. – Juist hij is door de Heilige Geest gebruikt om Christus te schilderen als de Brenger van Gods barmhartigheid (7:11-17,36-50; 13:10-17; 17:11-19; 19:1-10).
- d) *Johannes* noemt zichzelf vijfmaal de 'discipel die Jezus liefhad' ('Jezus' is hier onderwerp van de zin; 13:23; 19:26; 20:2; 21:7,20). – Juist hij is door de Heilige Geest gebruikt om Christus te schilderen als de Brenger van Gods liefde vanuit de hemel op aarde (3:16; 11:5,36; 13:1,34; 15:9,12,17; 16:27; 17:23,26).

5) Selectieve beschrijvingen

De Evangelieën zijn door God geïnspireerd; het zijn geen strikte oog- en oorgetuigenissen van de desbetreffende schrijvers. Zo vermelden zij gebeurtenissen die passen bij het specifieke doel van het Evangelie. Dit leidt tot het merkwaardige

verschijnsel dat evangelisten die bepaalde gebeurtenissen niet hebben meegemaakt, deze wel beschrijven, en omgekeerd; bijv.:

- a) Johannes was de enige van de vier die de verheerlijking op de berg had meegemaakt (vgl. Mk9:2), maar hij is juist de enige evangelist die deze gebeurtenis niet beschrijft (de andere drie doen dat wel).
- b) Johannes was de enige van de vier die de Gethsemane-episode had meegemaakt (vgl. Lk22:39-45), maar hij is juist de enige evangelist die deze gebeurtenis niet beschrijft (de andere drie doen dat wel). (Sommigen opperen trouwens dat de 'jongeman' in Mk14:51 Markus zelf was.)
- c) Mattheüs en Johannes waren (vermoedelijk) de enigen van de vier die de hemelvaart van Christus hebben meegemaakt, maar zij zijn juist de enige evangelisten die deze gebeurtenis niet beschrijven (Mk en Lk doen dat wel).

6) Het koninkrijk van God

Zoals eerder gezegd is het koninkrijk van God misschien wel het belangrijkste (meest overkoepelende thema) van de hele Bijbel (afgezien uiteraard van de Goddelijke personen zelf). Elke evangelist beschrijft het op zijn eigen wijze, geheel in overeenstemming met het karakter van zijn Evangelie:

- a) *Mt* beschrijft het koninkrijk als dat van Messias Jezus Christus, de gezalfde Koning van Israël, die door zijn eigen volk grotendeels verworpen wordt, waarna dat koninkrijk zich gaat uitbreiden over de hele wereld (Mt13) – maar uiteindelijk wordt hersteld voor Israël (23:37-39; 24:1-35).
- b) *Mk* beschrijft het koninkrijk als de plaats waarin de macht van God zich manifesteert tegenover de geestelijke machten van de duisternis: de nederige Dienstknecht van God, Jezus Christus, is uiteindelijk dé grote Machthebber in dit koninkrijk; zijn volgelingen delen in deze macht (vgl. 3:15; 6:7-13; 16:17).
- c) *Lk* beschrijft het koninkrijk als de plaats waarin al wat zondig, ziek, zwak en arm is, door het geloof in Christus een plaats kan krijgen (bijv. Lk12:32): het is het terrein waar door Christus de barmhartigheid van God tot haar volle recht komt.
- d) *Jh* beschrijft het koninkrijk als de plaats waaraan men ten diepste alleen door wedergeboorte (radicale innerlijke verandering) deel krijgt (3:3,5), een rijk dat 'van boven' is, dat niet te vergelijken valt met enig rijk dat 'van beneden' is (18:36v.), hoewel het zich wel 'hier beneden' ontvouwt.

7) OT parallellen

Ik noem enkele parallellen die ik hier verder niet kan uitwerken:

- 1) De vier Evangelieën lijken overeen te komen met de vier wezens in Ez1 (herhaald in Op5) (zij het m.i. anders dan de traditie wilde):
 - a) de koninklijke *leeuw* hoort bij Mt,
 - b) het zwoegende *kalf* (jonge stier, vgl. 1Ko9:10) bij Mk,
 - c) het aangezicht van een *mens* bij Lk,
 - d) de *arend*, een 'vogel des hemels', bij Jh.

- 2) Evenzo zijn de vier tabernakelkleuren met de Evangelieën te associëren:
 - a) het *scharlaken* met Mt (vgl. 27:28),
 - b) het *linnen* (het kleed van de dienstknecht) met Mk,
 - c) het *roodpurper* met Lk,
 - d) het *blauwpurper* (kleur van de hemel) met Jh.

- 3) Daarbij behoren m.i. ook de vier bloedige offers uit Lv7:
 - a,b) het *schuld-* en *zondoffer* (of omgekeerd) komen overeen met Mt en Mk, omdat we alleen in deze twee Evangelieën Jezus' kruiswoord horen: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?' (Mt27:46; Mk15:34) en Hij Zich alleen hier een 'losprijs voor velen' noemt (Mt20:28; Mk10:45).
 - c) Het *vredeoffer*, het enige offer waarvan het hele volk mocht eten en dat de gemeenschap tussen God en zijn volk uitdrukt, komt overeen met Lk (vgl. 1:79; 2:14,29; 7:50; 8:48; 10:5v.; 19:38,42; 24:36).
 - d) Het *brandoffer*, het enige offer dat in zijn geheel op het altaar verbrand werd tot een liefelijke reuk voor de Here, komt overeen met Jh (vgl. 17:4, 'Ik heb U verheerlijkt op de aarde, terwijl Ik het werk heb voleindigd dat U Mij te doen hebt gegeven').

Het Evangelie naar Lukas

Auteur: de arts en apostolisch medewerker Lukas (zie Ko4:14; 2Tm4:11; Fm:24 en de ‘wij’-teksten in Hd, vanaf 16:10 tot 28:16).

Tijd en plaats: rond de jaren 55–60, mogelijk vanuit Caesarea.

Geadresseerden: de ‘hoogedele’ Theófilus (1:3) (ons verder onbekend), en indirect aan andere heidenchristenen.

Doel en inhoud

1) Het zendingsbevel in Lk

In de zendingsopdracht zoals Lk die geeft (24:46v.), ligt alle nadruk op de persoon van Christus Zelf, maar nu niet, zoals in Mt, als de Koning van Israël en van de hele wereld, maar als Degene door Wiens plaatsvervangend lijden de vergeving van de zonden mogelijk is geworden voor elk mens op aarde, Jood en heiden, die gelooft. Dit klinkt al door in de voorzegging van Zacharia over zijn zoon, Johannes de dooper (1:76v.).

Alleen Lk vermeldt het prachtige verhaal van de ‘zondares’ van wie Jezus zegt dat haar vele zonden zijn vergeven, en dat haar geloof haar heeft behouden (vs47-50). Alleen Lk vertelt het verhaal van de bekeerde tollenaar Zacheüs, met als afsluiting en conclusie: ‘Want de Zoon des mensen is gekomen om het verlorene te zoeken en te behouden’ (19:1-10; vgl. 15:6,24,32). En alleen Lk vertelt het verhaal van de bekeerde boosdoener aan het kruis (23:39-43).

Van de drie synoptische zendingsopdrachten past die van Lk het beste bij wat vaak als hét evangelie bij uitstek wordt gezien: het evangelie van – wat God betreft – de *barmhartigheid* en de *genade*, en het evangelie – wat de mens betreft – van *bekering en vergeving van zonden*. Het is de ‘geliefde arts’ Lukas (Ko4:14), die Jezus mag schilderen als de grote heler van lichaam én ziel. Alleen Lk vertelt van de engel in het veld van Efrata, die aan de herders verkondigt: ‘u is heden

een Heiland geboren' (2:11), dat is redder, behouder, heilbrenger, maar ook heelmaker, gezondmaker (zie 'behouden' in 6:8-10; 7:2v.; 8:36,48,50; 17:19, waar het 'genezen' betekent). De Jezus van Lk is de 'hersteller van bressen' (Jh58:12), de heler van breuken, niet alleen wat ziekten (van lichaam en ziel) betreft, maar de heler van álle menselijke puinhopen. Hij heelt de breuken in Zacheüs' leven en zegt ervan: 'Vandaag is aan dit huis behoudenis (of heling) ten deel gevallen' (19:9).

Dit brengt ons vanzelf tot de sleutelwoorden voor de leer van Jezus zoals Lk die beschrijft. Let alleen al op de woorden 'barmhartigheid', 'erbarmen', 'ontferming', 'genade', 'vergeving', 'verlossing' en 'behoudenis/heil', meermalen in verhalen die alleen in Lk voorkomen (Lk7:11-17,36-50; 13:10-17; 17:11-19; 19:1-10).

2) De gelijkenissen

Niets illustreert deze teneur van Lk duidelijker dan sommige gelijkenissen van Jezus die tot de bekendste behoren en alleen in Lk voorkomen, zoals die van de barmhartige Samaritaan (10:25-37), die ten diepste verwijst naar de barmhartigheid van Jezus Zelf (vgl. Jh8:48). Voorts de gelijkenis van de onvruchtbare vijgenboom (13:6-9), die de lankmoedigheid van God jegens zijn hardnekkige volk illustreert. Verder de gelijkenissen van het verloren schaap, de verloren munt en de verloren zoon (15:1-32), waarin het gaat over zondaren die zich bekeren, mensen die geestelijk 'dood' zijn en weer 'levend' worden, met het bekende refrein: 'Ik zeg u, dat er zo blijdschap in de hemel zal zijn over één zondaar die zich bekeert' (vs7,10) – maar die ook het contrast tussen de boetvaardige zondaars en de zelfgerechtvaardigde farizeeën en schriftgeleerden belicht (vs25-32).

Dan is daar de gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester (16:1-13) en het verhaal (de gelijkenis?) van de rijke man en de arme Lazarus (vs19-31), die beide handelen over de vraag op welke geestelijke condities men de 'eeuwige tenten' (vs9) oftewel de 'schoot van Abraham' (vs22v.) bereikt. De rentmeester haalt het omdat hij de kwetsbaren (schuldenaars) weldoet; de rijke man haalt het niet omdat hij nalaat de kwetsbare (een zieke bedelaar) wel te doen.

Verder is er de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter (18:1-8), die laat zien dat Gods 'uitverkorenen' nooit tevergeefs een beroep doen op de barmhartigheid van God; en de gelijkenis van de Farizeeër en de tollenaar (18:9-14), waarin deze laatste zegt: 'O God, wees mij, de zondaar, genadig!' Jezus voegt toe: 'Ik zeg u: deze ging gerechtvaardigd terug naar zijn huis, in tegenstelling met de

ander' (vs13v.). Niet de godsdienstige (maar zelfingenomen) mens als zodanig is welbehaaglijk bij God, maar de berouwvolle mens, wát voor leven hij ook achter de rug moge hebben. Deze kan Gods barmhartigheid tegemoet zien – de eerste weet niet eens dat hij barmhartigheid nódig heeft.

In Mt ligt, als het om het koninkrijk van God gaat, de nadruk gewoonlijk op de *verantwoordelijkheid* van de discipel die in het koninkrijk wil participeren, terwijl in Lk meer de nadruk op de *genade* (goedheid, gulheid, gunst) van God ligt. Dit wordt op vele plaatsen zichtbaar, maar niet altijd is daarbij sprake van het koninkrijk van God. Dit is wel het geval in de gelijkenis van het grote avondmaal (Lk14:15-24). In de parallelle passage in Mt22:1-10 valt toch weer de nadruk op de verantwoordelijkheid door de vermelding van de man zonder bruiloftskleed, maar deze ontbreekt in Lk; wat overblijft is dat het koninkrijk (zie vs15) er is voor 'de armen, verminkten, blinden en kreupelen' (vs21). In de hierboven genoemde gelijkenissen is de verantwoordelijkheid van de mens geen enkele keer uitgeschakeld, maar de nadruk ligt toch op de barmhartigheid van God.

3) De armen en verschoppelingen

Er is vaak op gewezen dat Lk bijzonder aandacht heeft gehad voor de toestand van en de verhouding tussen de armen en de rijken. Het gaat daarbij echter nooit om 'bevrijding' van de armen en verdrukten als zodanig. Uit de context van heel Lk blijkt dat armen niet verlost worden omdat zij arm zijn, maar omdat zij zich bekeren en vergeving van zonden ontvangen (1:77; 3:3; 5:20; 7:47; 24:47). Het probleem van de ellendigen is niet hun ellende op zichzelf, maar dat hun 'naam als slecht' verworpen wordt 'ter wille van de Zoon des mensen' (6:22). Wat zij nodig hebben, is niet primair voedsel, maar het evangelie (7:22). Het probleem van de rijke is niet dat hij rijk is, en zelfs niet primair dat hij zijn rijkdom over de ruggen van de armen heen verworven heeft, maar dat hij denkt als de onrechtvaardige rechter: 'ik vrees God niet en ontzie geen mens' (18:4) en dat zijn hart niet gericht is op de eeuwige, maar alleen op de aardse dingen (vgl. 6:24; 8:14; 12:19; 16:19; 18:22v.); hun geld zit hun in de weg om het koninkrijk van God binnen te gaan (18:25). Men moet er juist goed mee doen: 'maakt u vrienden met de onrechtvaardige Mammon, opdat, wanneer die u ontvalt, men u ontvangt in de eeuwige tenten' (16:9); dan zal ook de rijke, als hij ook nog Jezus navolgt, 'een schat hebben in de hemelen' (18:22).

Een sterk contrast daarmee vormt de arme weduwe, die met het weinige dat zij heeft, God dient (21:1-4). Lk 'heeft' wel iets met weduwen, juist omdat ook zij arm en kwetsbaar zijn. Het zijn er vijf: Anna in Jeruzalem, 'een weduwe van

ongeveer vierentachtig jaar, die niet uit de tempel week, terwijl zij met vasten en bidden God diende, nacht en dag' (2:37). De weduwe te Sarepta bij Sidon, een heidense vrouw, die in tegenstelling tot de Israëlitische weduwen uitverkoren werd om Elia te ontvangen (4:26). De weduwe te Naïn, wier enige zoon (de kostwinner) gestorven was en door Jezus werd opgewekt en teruggegeven aan zijn moeder (7:12-15). De weduwe in de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter (18:3-5). En ten vijfde de genoemde weduwe die haar twee koperstukjes in de schatkist wierp (21:2). Van deze vijf komen de eerste vier alleen in Lk voor.

Ten slotte noemen we als specifiek element in Lk nog het universele aspect. Lukas was per slot van rekening de enige niet-joodse auteur in het NT (misschien was hij al wel vroeg proseliet geworden). Bij hem is Jezus niet zozeer de Messias van het OT, zoals in Mt, als wel de Zoon *des mensen* (vandaar dat hij Jezus' stamboom terugvoert tot de eerste mens, 3:38), de verlosser van de hele wereld. Het evangelie is er voor verschoppelingen en armen (zie boven), maar ook voor tollenaars (5:27-32; 7:29,34; 15:1; 18:10-14; 19:1-10) en aanzienlijke farizeeën (7:36; 11:37; 14:1) en rijken (19:2; 23:50); voor mannen én vrouwen (7:37-50; 8:2v.,41-56; 10:38-42; 11:27v.; 13:11-17; 23:27-31); voor Joden, maar ook voor Samaritanen (1:33; 2:10) en heidenen: 'alle vlees zal de behoudenis (of: het heil) van God zien' (3:6; vgl. 2:32; 4:25-27; 7:6-9; 24:47).

4) Cyclisch

Lk lijkt een zeker cyclisch karakter te vertonen als we letten op enkele parallelen tussen het begin en het einde van het boek:

- a) Een stomme priester in de tempel (1:22) – een jubelende menigte in de tempel (24:53).
- b) De rechtvaardige Jozef van Nazareth (1:27; 2:4,16; vgl. Mt1:19) – de rechtvaardige Jozef van Arimathéa (23:50).
- c) Geen plaats in het gastverblijf (2:7) – de Paasmaaltijd in het gastverblijf (22:11).
- d) Een blinkende engel bij de herders (2:9) – twee blinkende engelen bij de vrouwen (24:4).
- e) De engelen: 'Vrede op aarde' (2:14) – de juichende menigte: 'Vrede in de hemel' (19:38).

Indeling

Deze indeling gaat ervan uit dat we in Lk9:51 een nieuwe fase betreden: de reis van Jezus naar Jeruzalem. Dit levert een indeling op in drie en vier delen, met weer een cesuur na het derde deel (vgl. Mt en Mk). *Cursief*: de gelijkenissen, die zo'n voorname rol spelen in Lk.

A. Aankondiging en geboorte van Johannes en Jezus (1-2)

- I. Johannes (1)
 - a) Aanhef (1:1-4)
 - b) Johannes' geboorte voorzegd (1:5-25)
 - c) Jezus' geboorte voorzegd (1:26-38)
 - d) Maria bij Elizabeth (1:39-56)
 - 1) De ontmoeting (1:39-45)
 - 2) Lofzang van Maria (1:46-56)
 - e) Geboorte van Johannes de dooper (1:57-80)
 - 1) Geboorte en respons (1:57-66)
 - 2) Profetie van Zacharia (1:67-80)
- II. Jezus (2)
 - a) Geboorte (2:1-7)
 - b) De herders (2:8-20)
 - c) Besnijdenis en presentatie (2:21-38)
 - 1) In de tempel (2:21-24)
 - 2) Simeon (2:25-35)
 - 3) Anna en terugkeer (3:36-40)
 - d) De twaalfjarige Jezus (3:41-52)

B. Eerste optredens (3-4)

- I. Johannes (3)
 - a) Eerste optreden (3:1-20)
 - 1) Prediking en doop (3:1-14)
 - 2) Aankondiging van de Messias (3:15-20)
 - b) Doop van Jezus (3:21-38)
 - 1) De doop (3:21v.)
 - 2) Stamreeks van Jezus (3:23-38)
- II. Jezus (4)
 - a) Verzoeking in de woestijn (4:1-15)
 - b) Verwerping in Nazareth (4:16-30)

- d) Kapernaüm (4:31-44)
 - 1) Genezing van een bezetene (4:31-37)
 - 2) Verdere bediening (4:38-44)

C. Bediening van Jezus in Galilea (5:1–9:50)

- I. Eerste discipelen (5:1–6:11)
 - a) Roeping van de eerste discipelen (5:1-11)
 - b) Genezingen (5:12-26)
 - 1) Reiniging van een melaatse (5:12-16)
 - 2) Genezing van een verlamde (5:17-26)
 - c) Roeping van Levi (5:27-39)
 - 1) De tollenaar (5:27-32)
 - 2) Discussie (5:33-40)
 - d) Aren plukken op de sabbat (6:1-5)
 - e) Genezing in de synagoge (6:6-11)
- II. Met de twaalf discipelen (6:12–8:56)
 - a) Roeping van de twaalf (6:12-19)
 - b) Onderwijs (6:20-49)
 - 1) ‘Gelukkig’ en ‘Wee u’ (6:20-26)
 - 2) Liefde jegens vijanden (6:27-36)
 - 3) Het oordelen van anderen (6:37-42)
 - 4) Valse belijders (6:43-45)
 - 5) Tweeërlei fundament (6:46-49)
 - c) Nieuwe wonderen (7:1-17)
 - 1) De centurio in Kapernaüm (7:1-10)
 - 2) De jongen in Naïn (7:11-17)
 - d) De boodschappers van Johannes de dooper (7:18-35)
 - 1) Jezus’ antwoord (7:18-23)
 - 2) Jezus’ nawoord (7:24-35)
 - e) Vrouwen (7:36–8:3)
 - 1) Een zondares vergeven (7:36-50)
 - 2) Discipelinnen (8:1-3)
 - f) *De zaaier* (8:4-18)
 - 1) De gelijkenis (8:4-8)
 - 2) De uitleg (8:9-18)
 - g) De verwanten van Jezus (8:19-21)
 - h) Een oversteek (8:22-39)
 - 1) Storm op het meer (8:22-25)

- 2) Genezing van een bezetene (8:26-39)
- i) De terugkeer (8:40-56)
 - 1) Jäirus en de bloedvloeiende vrouw (8:40-48)
 - 2) Het dochttertje van Jäirus (8:49-56)
- III. Uitzending van de twaalf (9:1-50)
 - a) Uitzending en respons (9:1-9)
 - b) Spijziging van de vijfduizend (9:10-17)
 - c) Belijdenis en *eerste* lijdensaankondiging (9:18-27)
 - d) Op de berg en in het dal (9:28-43)
 - 1) De verheerlijking (9:28-36)
 - 2) Genezing van de maanzieke jongen (9:37-43a)
 - e) *Tweede* lijdensaankondiging en vervolg (9:43b-50)
- D. Van Galilea naar Jeruzalem (9:51–19:27)
 - I. De reis naar Judea (9:51–10:41)
 - a) Jezus onderweg (9:51-56)
 - b) Navolging van Jezus (9:57-62)
 - c) De 'zeventig'
 - 1) Uitzending (10:1-16)
 - 2) Terugkeer (10:17-24)
 - d) *De barmhartige Samaritaan* (10:25-37)
 - e) Martha en Maria (10:38-42)
 - II. Diverse episoden (11:1–13:21)
 - a) Het bidden (11:1-13)
 - b) Jezus en Beëlzebul (11:14-26)
 - c) Verder onderwijs (11:27-36)
 - d) Tegen de farizeeën (11:37–12:3)
 - e) Onbevreesde belijdenis (12:4-12)
 - f) *De rijke dwaas* (12:13-21)
 - g) Verder onderwijs (12:22-59)
 - 1) Bezorgdheid (12:22-34)
 - 2) Waakzame slaven (12:35-48)
 - 3) Andere kwesties (12:49-59)
 - h) De moord op de Galileeërs (13:1-5)
 - i) *De onvruchtbare vijgenboom* (13:6-9)
 - j) Genezing van de kromgebogen vrouw (13:10-17)
 - k) *Mosterdzaad en zuurdeeg* (13:18-21)

- III. Verdere reis naar Jeruzalem (13:22–19:27)
- a) Gesprekken onderweg (13:22–35)
 - 1) De nauwe deur (13:22–30)
 - 2) Weeklacht over Jeruzalem (13:31–35)
 - b) Genezing van een waterzuchtige (14:1–6)
 - c) Gelijkenissen (14:7–24)
 - 1) *Gast en gastheer* (14:7–14)
 - 2) *Het grote avondmaal* (14:15–24)
 - d) Discipelschap (14:25–35)
 - e) Een trits van gelijkenissen (15)
 - 1) *Het verloren schaap* (15:1–7)
 - 2) *De verloren munt* (15:8–10)
 - 3) *De verloren zoon* (15:11–32)
 - f) Meer onderwijs (16:1–17:10)
 - 1) *De onrechtvaardige rentmeester* (16:1–13)
 - 2) Tegen de farizeeën (16:14–18)
 - 3) De rijke man en de arme Lazarus (16:19–31)
 - 4) Vermaningen (17:1–10)
 - g) Reiniging van tien melaatsen (17:11–19)
 - h) Meer onderwijs (17:20–18:30)
 - 1) De komst van het koninkrijk (17:20–37)
 - 2) *De onrechtvaardige rechter* (18:1–8)
 - 3) *De farizeeër en de tollenaar* (18:9–14)
 - 4) Jezus en de kinderen (18:15–17)
 - 5) De rijke overste (18:18–30)
 - i) *Derde* lijdensaankondiging (18:31–34)
 - j) Bij Jericho (18:35–19:10)
 - 1) Genezing van de blinde bedelaar (18:35–43)
 - 2) Zacheüs (19:1–10)
 - 3) *De tien ponden* (19:11–27)

E. In Jeruzalem (19:28–22:46)

- I. Intocht en tempelgesprekken (19:28–21:38)
 - a) Intocht in Jeruzalem (19:28–44)
 - b) Tempelreiniging (19:45–48)
 - c) Tempelgesprekken (20:1–21:38)
 - 1) Vraag over Jezus' gezag (20:1–8)
 - 2) *De onrechtvaardige landlieden* (20:9–19)

- 3) Vraag over de keizerlijke belasting (20:20-26)
- 4) Vraag over de opstanding (20:27-40)
- 5) Vraag over de Zoon van David (20:41-44)
- d) Redevoeringen (20:45-21:38)
 - 1) Tegen de schriftgeleerden (20:45-47)
 - 2) Het offer van de weduwe (21:1-4)
 - 3) Rede over de laatste dingen (21:5-19)
 - 4) De val van Jeruzalem (21:20-28)
 - 5) *De vijgenboom en alle bomen* (21:29-33)
 - 6) Oproep tot waakzaamheid (21:34-38)
- II. Laatste nacht van Jezus op aarde (22:1-46)
 - a) Verraad van Judas (22:1-6)
 - b) Pascha en avondmaal (22:7-20)
 - c) Onderlinge gesprekken (22:21-38)
 - 1) Strijd (22:21-30)
 - 2) Petrus' verloochening voorzgd (22:31-34)
 - 3) Beurs, reiszak en zwaard (22:35-38)
 - d) Gethsemane (22:39-46)
- F. Jezus' lijden en sterven (22:27-23:56)
 - I. Jezus' gevangenneming en verhoor (22:37-23:25)
 - a) Gevangenneming van Jezus (22:47-53)
 - b) Petrus' verloochening (22:54-62)
 - c) Jezus voor de Joodse leiders (22:63-71)
 - d) Jezus voor Pilatus en Herodes (23:1-12)
 - e) Jezus ter dood veroordeeld (23:13-25)
 - II. Kruisdood en begrafenis van Jezus (23:26-56)
 - a) De kruisiging (23:26-38)
 - b) De bekeerde boosdoener (23:39-43)
 - c) Het sterven (23:44-49)
 - d) De begrafenis (23:50-56)
- G. Opstanding en hemelvaart (24)
 - I. Paasmorgen (24:1-12)
 - a) De opstanding (24:1-8)
 - b) Boodschap aan de apostelen (24:9-12)
 - II. De Emmaüsgangers (24:13-35)
 - a) Ontmoeting (24:13-27)

- b) Maaltijd en terugkeer (24:28-35)
- III. Verschijning en hemelvaart (24:36-49)
 - a) Verschijning aan de discipelen (24:36-49)
 - b) Hemelvaart (24:50-53)

A. Aankondiging en geboorte van Johannes en Jezus (1-2)

A.I Johannes (1)

a) Aanhef (1:1-4)

- 1) Velen hebben al de taak op zich genomen
 - a) om een verslag te maken van de (wonderbare) dingen die er onder ons gebeurd zijn (*of* die onder ons volkomen zekerheid hebben),
 - b) volgens de overgeleverde berichten van degenen die vanaf het begin (van Jezus' leven) er ooggetuigen (Jh15:27) van zijn geweest én vanaf het begin (van Jezus' optreden) het woord van God onder ons bediend hebben (vs1v.).

N.B. M.a.w. er zijn heel wat 'evangeliën'; maar (voegen we daaraan toe) slechts vier daarvan hebben (terecht) een plek in de canon van het Nieuwe Testament gevonden.

- 2) Zo leek het ook mij, Lukas, een goed plan
 - a) om alle gebeurtenissen nauwkeurig te bestuderen en vast te stellen,
 - b) en ze vervolgens in de juiste orde aan u te schrijven, hooggeachte Theófilus.

N.B. Van deze Theófilus weten wij niets anders dan dat Lukas later ook Hd aan hem gericht heeft (Hd1:1).

- 3) Mijn doel daarmee is dat u, Theófilus, zeker zult zijn van de dingen (eventueel: woorden) (van het evangelie) waarin u bent onderwezen.

b) Johannes' geboorte voorzgd (1:5-25)

- 1) In de tijd dat Herodes de Grote regeerde, de koning van Judea,
 - a) was er een priester die Zacharia (Grieks: Zacharias) heette; hij behoorde tot de priesterafdeling van Abia (zie 1Kr24:10).
 - b) Zijn vrouw was een afstammeling van de hogepriester Aäron en heette Elizabeth (vs5).

N.B. Elizabeth is de vergrieksing van de Hebreeuwse naam Elisjeba (Ex6:23); dat was lang geleden de naam van de vrouw van Aäron. Zacharia en Aäron waren Levieten, maar Elisjeba was uit de stam Juda (Ex6:22; Nm1:7); was Elizabeth dat ook en verklaart dat haar bloedverwantschap met Maria (vs36)?

- 2) Deze twee mensen
 - a) waren allebei 'rechtvaardig' in Gods ogen (dus volgens zijn normen),
 - b) zij leefden hun leven volgens alle geboden en inzettingen van de Heer, God [JHWH Elohim];
 - c) zij waren onberispelijk (vs6).

N.B. Zij waren 'vroom' in de oerjoodse zin van het woord: wandelend in de Torah (vgl. Mi6:8). Uiteraard niet zondeloos, en toch 'onberispelijk'.

- 3) Elizabeth was onvruchtbaar, zodat de twee geen kinderen hadden; bovendien waren zij beiden al op hoge leeftijd (vs7).

N.B. Een bekend bijbels thema: de onvruchtbare vrouw die moeder wordt (Rebekka, Rachel, de vrouw van Manoach, Hanna), soms zelfs een al oude vrouw (Sara). Vs13 suggereert dat Zacharia en zijn vrouw lang om een kind gebeden hadden.

- 4) Op een keer was het de beurt van Zacharia's afdeling (die van Abia, 1Kr24:10) om de priesterdienst in de tempel te vervullen:
 - a) uit de vele leden van deze afdeling werd hij door het lot aangewezen om het reukoffer te brengen;
 - b) daarvoor moest hij het eigenlijke tempelgebouw binnengaan, tot aan het reukofferaltaar dat vóór het voorhangsel stond (Ex30:7) (vs8v.).

N.B. Dit was ook de tijd van het avondoffer, op het 'negende uur', d.i. ca. 15.00, het 'uur van het gebed' (vgl. 23:44; Hd3:1; 10:3; zie ook 1Kn18:36; Ea9:4v.; Dn9:21).

- 5) Buiten, in de voorhof, stond een massa mensen te bidden (en te wachten tot de priester weer naar buiten zou komen) (vs10).
- 6) Terwijl Zacharia binnen in de tempel was,
 - a) verscheen aan hem een engel van de Heer (dit was Gabriël; zie vs19);
 - b) die engel stond aan de rechterkant van het reukofferaltaar (vs11).